

I V A N M L I N A R

L J E T N A Š K O L A A M B I E N T U R A

PIONIRAC 2016.

U p o v o d u 6 5 g o d i n a P i o n i r s k o g g r a d a

I V A N M L I N A R

L J E T N A Š K O L A A M B I E N T U R A

PIONIRAC 2016.

U p o v o d u 6 5 g o d i n a P i o n i r s k o g g r a d a

Ivan Mlinar Ljetna škola Ambientura – Pionirac 2016.
U povodu 65 godina Pionirskog grada

Nakladnik Sveučilište u Zagrebu
Arhitektonski fakultet
Kačićeva ulica 26, 10000 Zagreb

Sunakladnik Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Hrvatski muzej arhitekture
Ulica Ivana Gorana Kovačića 37, 10000 Zagreb

Za nakladnika izv. prof. dr. sc. Krunoslav Šmit, dekan

Za sunakladnika akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Urednici izv. prof. dr. sc. Ivan Mlinar
Marijana Sironić

Recenzenti akademik Andrija Mutnjaković
doc. dr. sc. Borka Bobovec
doc. dr. sc. Lea Petrović Krajnik

Lektorica Vedrana Magjarević

Oblikovanje izv. prof. dr. sc. Ivan Mlinar

Tisak Denona d.o.o.
Zagreb, 2018.

ISBN 978-953-8042-49-2

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001014395.

© Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet

Istraživački projekt Heritage Urbanism – Urban and Spatial Planning
Models for Revival and Enhancement of Cultural
Heritage (HRZZ-2032)

Voditelj projekta akademik Mladen Obad Šćitaroci

Potpota Republika Hrvatska
Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Ulica Donje Svetice 38, 10000 Zagreb

Knjigu je za objavu prihvatilo Povjerenstvo za nakladničku
djelatnost Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u
Zagrebu na sjednici održanoj 6. studenoga 2018.

Acta Architectonica
Edicija Ljetne škole i radionice 33

Hrvatski muzej arhitekture HAZU
Edicija Studije

Izvori ilustracija - stranice 4, 12, 13, 14, 15, 18, 24, 30, 38, 48 i 56: Arhiva
Grada mladih
- stranice 6, 8, 10 i 11: Arhiva Arhitektonskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
- stranice 16 i 64: Arhiva Ljetne škole Ambientura

SADRŽAJ

5	Uvod
7	Ljetna škola Ambientura – Pionirac 2016.
9	Pionirski grad – Grad mladih
17	Ambijentalne razglednice Pionirca
18	Ulaz Marko Gusić Mario Peko
24	Signalizacija Darija Rubeša Ivana Lazar
30	Igra Paula Čingel Neva Horvat
38	Sport Ivana Lazar Darija Rubeša
48	Edukacija Ira Habijanec Barbara Horvatić
56	Umjetnost Marcela Ostroški Vana Pavlić

UVOD

Ljetna škola Ambientura obuhvaća urbanističko-arhitektonska istraživanja prostornih potencijala odabranih lokacija u suradnji s relevantnim ustanovama, znanstvenicima i stručnjacima, te lokalnom samoupravom, stanovnicima i posjetiteljima. Cilj Ljetne škole Ambientura je programiranje, planiranje, projektiranje, prezentiranje, argumentiranje i evaluiranje urbanističko-arhitektonskih ideja, koncepata i rješenja koja unaprjeđuju ambijentalne, urbanističke i arhitektonske potencijale odabranih lokacija. Naziv *Ambientura* je akronim pojmova ambijent, urbanizam i arhitektura, koji su osnovne teme ljetne škole. Organizator Ljetne škole Ambientura je Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Program Ljetne škole Ambientura sastoji se od predavanja, razgovora, obilazaka, konzultacija, prezentacija i evaluacija, te potiče participativne modele edukacije. Polaznici Ljetne škole Ambientura su odabrani studenti diplomskog studija arhitekture i urbanizma, kao i ostalih bliskih studijskih programa, voditelj je izv. prof. dr. sc. Ivan Mlinar s Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a sudionici odnosno predavači i evaluatori su ugledni interdisciplinarni znanstvenici i stručnjaci. Ljetna škola Ambientura je od 2014. godine izborni kolegij Diplomskog studija arhitekture i urbanizma Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kojem je dodijeljen jedan ECTS bod.

ILUSTRACIJE: stranica 4 – Radovi u Pionirskom gradu, 1948. | stranica 6 – Studentski grad s Granešinom i Pionirskim gradom u pozadini, 1958. | stranica 8 – Pionirski grad, 1958. | stranica 12 – Radovi na Pionirskoj željeznici, 1948. | stranica 13 – Granešina i Pionirski grad, 1948. | stranica 14 – Stambeni paviljoni Pionirskog grada, 1953. | stranica 15 – Škola u Pionirskom gradu, 1949.

LJETNA ŠKOLA AMBIENTURA – PIONIRAC 2016.

Druga Ljetna škola Ambientura održana je od 22. do 31. kolovoza 2016. godine u Gradu mladih u Zagrebu pod pokroviteljstvom Grada mladih. Povod za održavanje Ljetne škole Ambientura – Pionirac 2016. je obilježavanje 65 godina Pionirskog grada odnosno Grada mladih i isticanje njegovog urbanističko-arhitektonskog značaja i potencijala. Predavanja, razgovori i obilasci održani su u Gradu mladih, koji je osigurao radni prostor, smještaj i prehranu za polaznike i voditelja.

PREDAVAČI

akademik Andrija Mutnjaković: 65 godina Pionirskog grada; Mladen Perušić: Grad mladih Granešina – Povijest gradnje; izv. prof. dr. sc. Ivan Mlinar: Ljetna škola Ambientura – Pionirac 2016.; doc. dr. sc. Borka Bobovec: Kultura građenja – Grad mladih; dr. sc. Iva Ceraj: Između koncepta i konteksta – Bernardo Bernardi; Nikola Radeljković: Prostorna istraživanja; Vanja Cuculić: Dizajniranje priče

EVALUATORI

Miroslav Čulk, Hrvoje Marinović, Marijana Sironić

VODITELJ

izv. prof. dr. sc. Ivan Mlinar

POLAZNICI

Paula Čingel, Marko Gusić, Ira Habijanec, Neva Horvat, Barbara Horvatić, Ivana Lazar, Marcela Ostroški, Vana Pavlić, Mario Peko, Darija Rubeša

Polaznici i voditelj Ljetne škole Ambientura zahvaljuju svim predavačima i evaluatorima na sudjelovanju i ustupljenom arhivskom, znanstvenom i stručnom gradivu i literaturi, posebno djelatnicima i regionalnom voditelju Grada mladih Miroslavu Čulku.

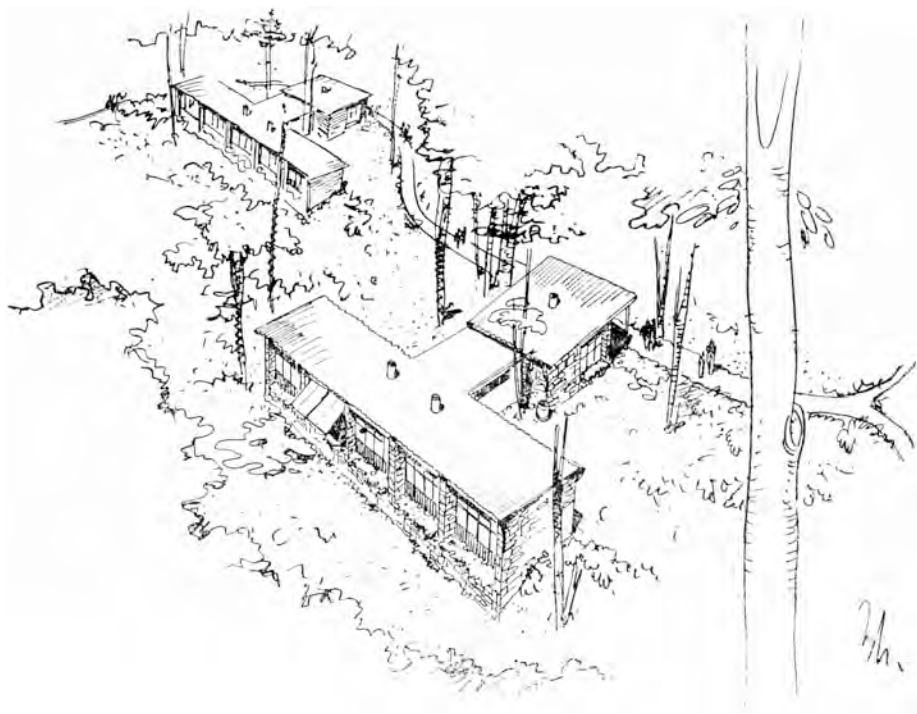
Na Ljetnoj školi Ambientura – Pionirac 2016. primijenjene su određene metode znanstvenog projekta Heritage Urbanism – Urban and Spatial Planning Models for Revival and Enhancement of Cultural Heritage (HRZZ-2032) koji se provodio na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom akademika Mladena Obada Šćitarocija, a financirala ga je Hrvatska zaklada za znanost.

PIONIRSKI GRAD – GRAD MLADIH

Pionirski grad odnosno od 1992. godine Grad mladih građen je na površini od 46 hektara od 1948. do 1951. godine uz naselje Granešinu u Dubravi koja je od 1947. godine postupno pridruživana gradu Zagrebu. Gradnji Pionirskog grada prethodila je od 1947. do 1948. godine gradnja Pionirske željeznice Dubrava – Slanovec koja je korištena do 1964. Uz prugu je od 1949. građen Studentski grad, a u Dubravi je od 1953. godine građen filmski grad za smještaj Jadran filma. Tako su u Dubravi krajem 1940-ih i početkom 1950-ih godina smještena tri tada vrlo značajna „tematska grada“. Pionirski grad građen je prema regulacionom planu Josipa Seissela i arhitektonskim projektima Ivana Vitića za većinu građevina, uključujući tri tipa smještajnih paviljona. Jedan tip smještajnog paviljona i jedan republički paviljon projektirao je Marijan Haberle, a projekte za pojedine tematske paviljone izradili su Hinko Bauer, Ivo Bartolić i Radica Horvat, te Božidar Tušek i Bruno Milić, no nisu svi izgrađeni. U izvornom programu Pionirskog grada planirano je 20 smještajnih paviljona za oko 400 djece, dva hotela, restoran, željeznička postaja, upravni paviljon, nastavnički paviljoni, škola, umjetničke radionice za djecu uz ateljee umjetnika, sportski tereni i drugi sadržaji za djecu. Dio planiranih i projektiranih sadržaja nije izgrađen primjerice ambulanta, bazen, gimnastička dvorana i republički paviljoni. Perivojno uređenje planirali su Zvonimir Fröhlich i Pavao Ungar. Pionirski grad je od otvorenja gradilišta 1948. i prvih gostiju 1951. godine do danas posjetilo više od milijun djece iz Zagreba, Hrvatske, Europe i svijeta, sudjelujući u nizu zabavnih, sportsko-rekreativnih, edukativno-kreativnih i kulturno-umjetničkih programa. Godišnje više od 15.000 zagrebačkih osnovnoškolaca pohađa jednodnevnu terensku nastavu u Pionirskom gradu, a 5.000 predškolaraca boravi u petodnevnom programu „Djeca u prirodi“. U Pionirskom gradu godišnje borave i stotine učenika, sportaša i drugih organiziranih skupina iz svih dijelova Hrvatske, koji kroz višednevne programe razvijaju nova znanja, vještine i sposobnosti, te se druže, zabavljaju i upoznaju Zagreb. Likovna kolonija u Gradu mladih održavala se od 1984. do 1989. godine. Tijekom Univerzijade 1987. godine u Pionirskom gradu bili su smješteni sportaši, od 1990. do 1992. godine Zbor narodne garde te od 1992. do 2003. godine izbjeglice iz ratom zahvaćenih područja Republike Hrvatske. Različito korištenje i korisnici Pionirskog grada uzrokovali su manje prilagodbe interijera i eksterijera. Pionirski grad je 2005. godine upisan u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kao Kulturno povijesna cjelina sa svojstvom kulturnog dobra. Površine, građevine i komunalna infrastruktura Grada mladih kontinuirano se koriste već 65 godina tijekom kojih se provodilo parcijalno održavanje i prilagođavanje i zato je sada nužna njihova planska i cjelovita obnova, unaprjeđenje i dopuna novim sadržajima koji su u skladu s kulturnim i prirodnim vrijednostima zaštićenog kulturnog dobra.

AMBIJENTALNE RAZGLEDNICE PIONIRCA

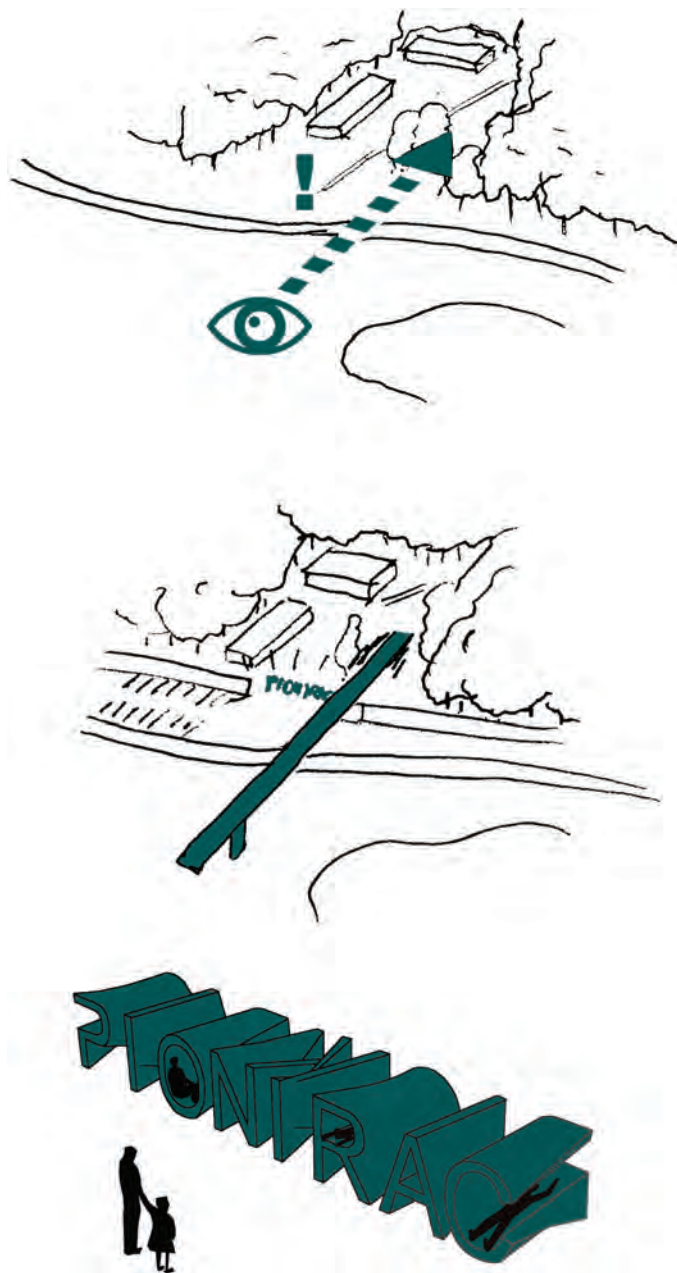
Ambijentalne razglednice uvažavaju kulturno povijesnu cjelinu Pionirskog grada odnosno Grada mladih sa svojstvom zaštićenog kulturnog dobra, usklađene su s Programom razvoja Grada mladih od 2016. do 2020. koji je za podružnicu Vladimir Nazor Zagrebačkog holdinga 2014. godine sastavio Miroslav Čulk i prikazuju osnovne urbanističko-arhitektonske ideje, koncepte i rješenja kojima se na suvremen i inovativan način razvija odmjeren odnos krajobraznog, urbanističkog i arhitektonskog oblikovanja s ambijentom u kojem se provodi niz zabavnih, sportsko-rekreativnih, edukativno-kreativnih i kulturno-umjetničkih programa za djecu. Pionirski grad ima tradiciju i potencijal regionalnog centra mladih jugoistočne Europe koji se može i treba dopuniti između ostalog i suvremenim i inovativnim idejama, projektima i programima. Tematske cjeline ilustrirane Ambijentalnim razglednicama Pionirskog grada su ulaz, signalizacija, igra, sport, edukacija i umjetnost.

Na fotografiji ispred lokomotive stoje polaznici Ljetne škole Ambientura Pionirac 2016. Mario Peko, Neva Horvat, Paula Čingel, Marcela Ostroški, Ivana Lazar, Barbara Horvatić, Vana Pavlić, Marko Gusić, Darija Rubeša i u lokomotivi Ira Habijanec.

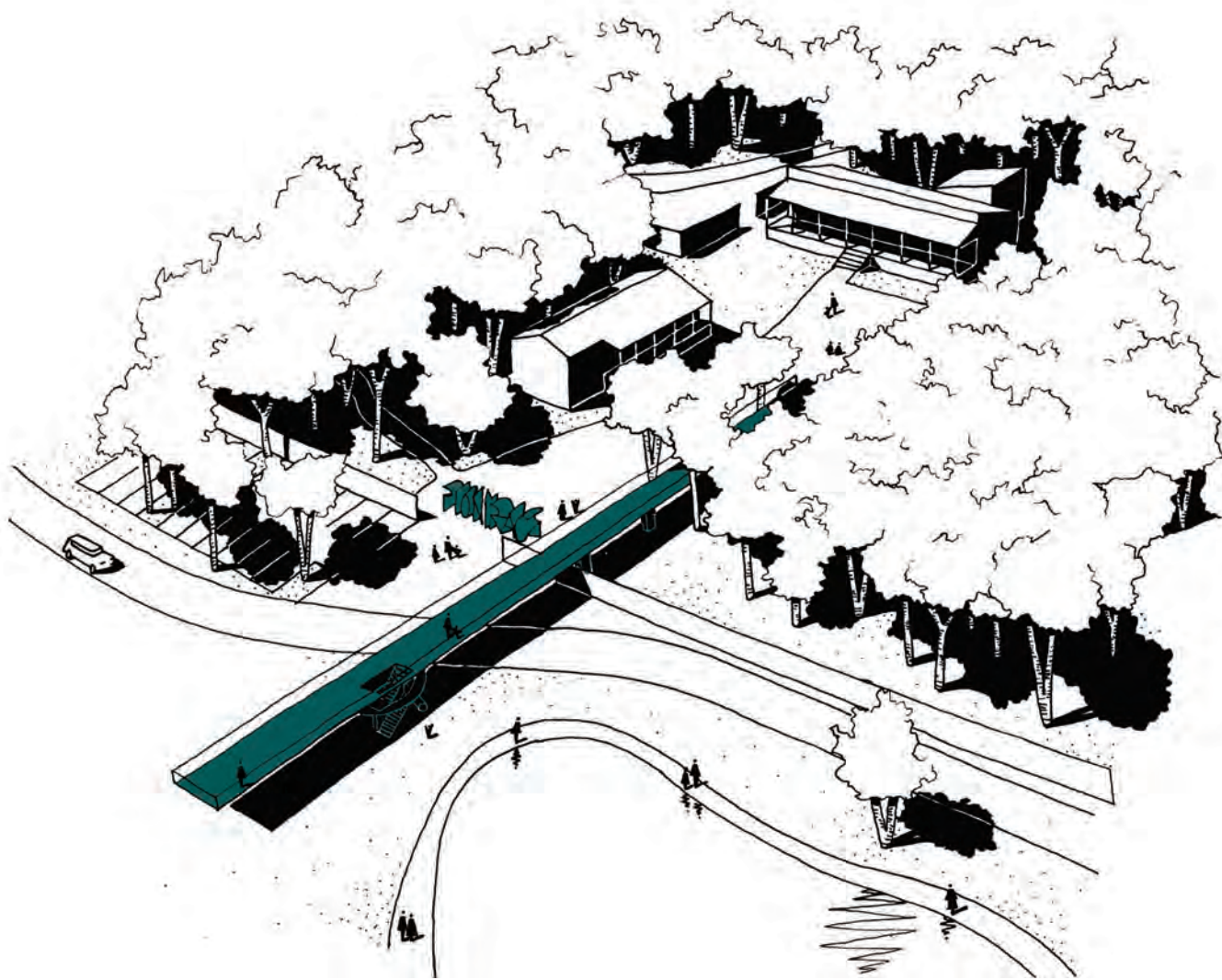

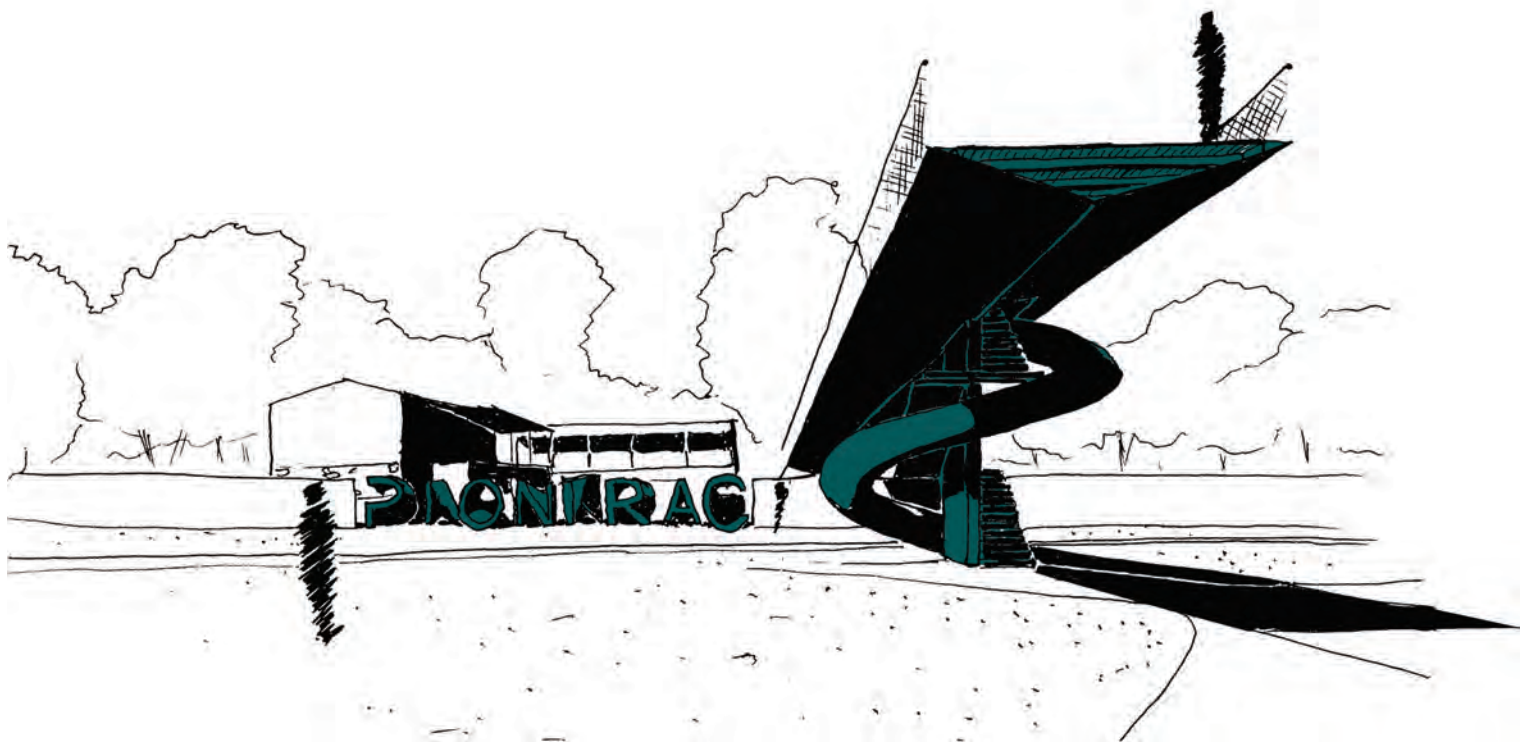
ULAZ

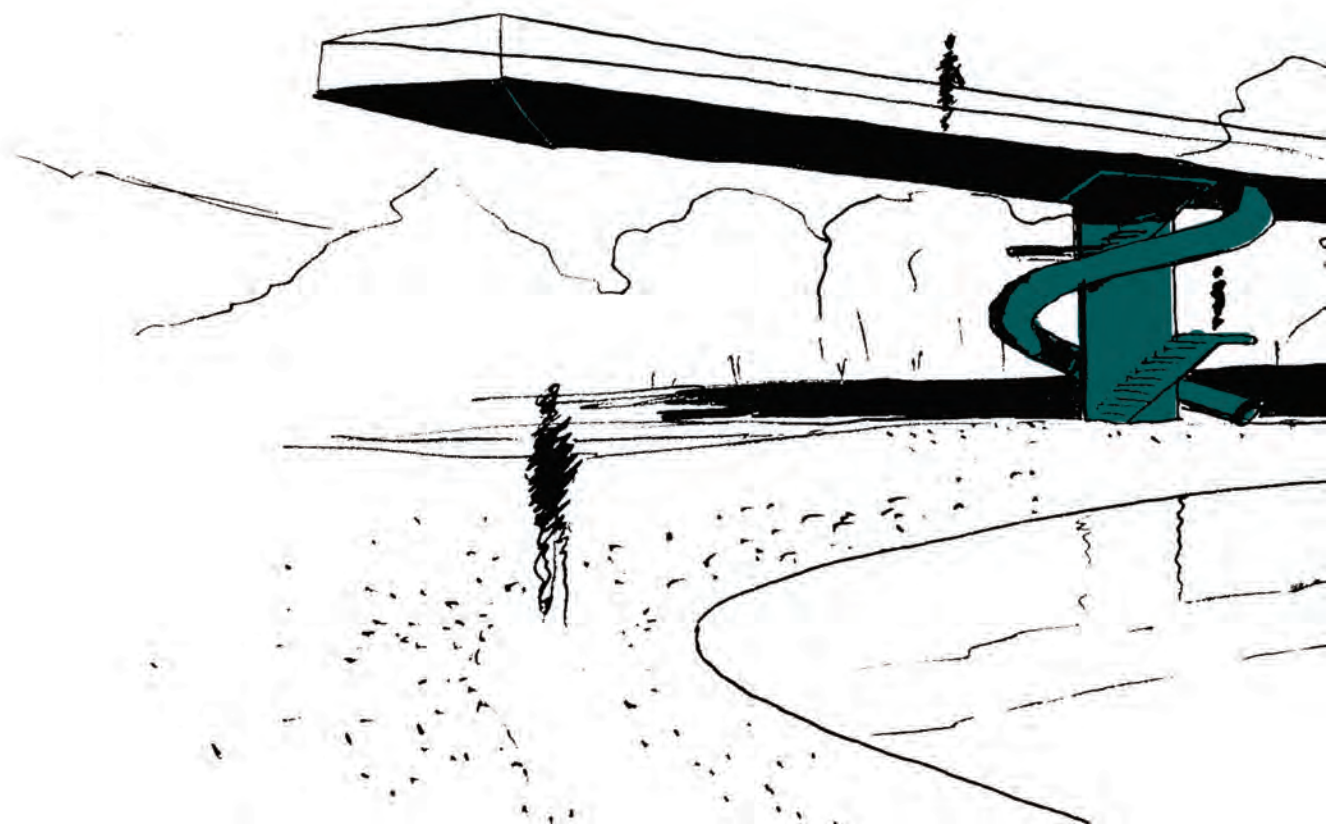
Marko Gusić | Mario Peko

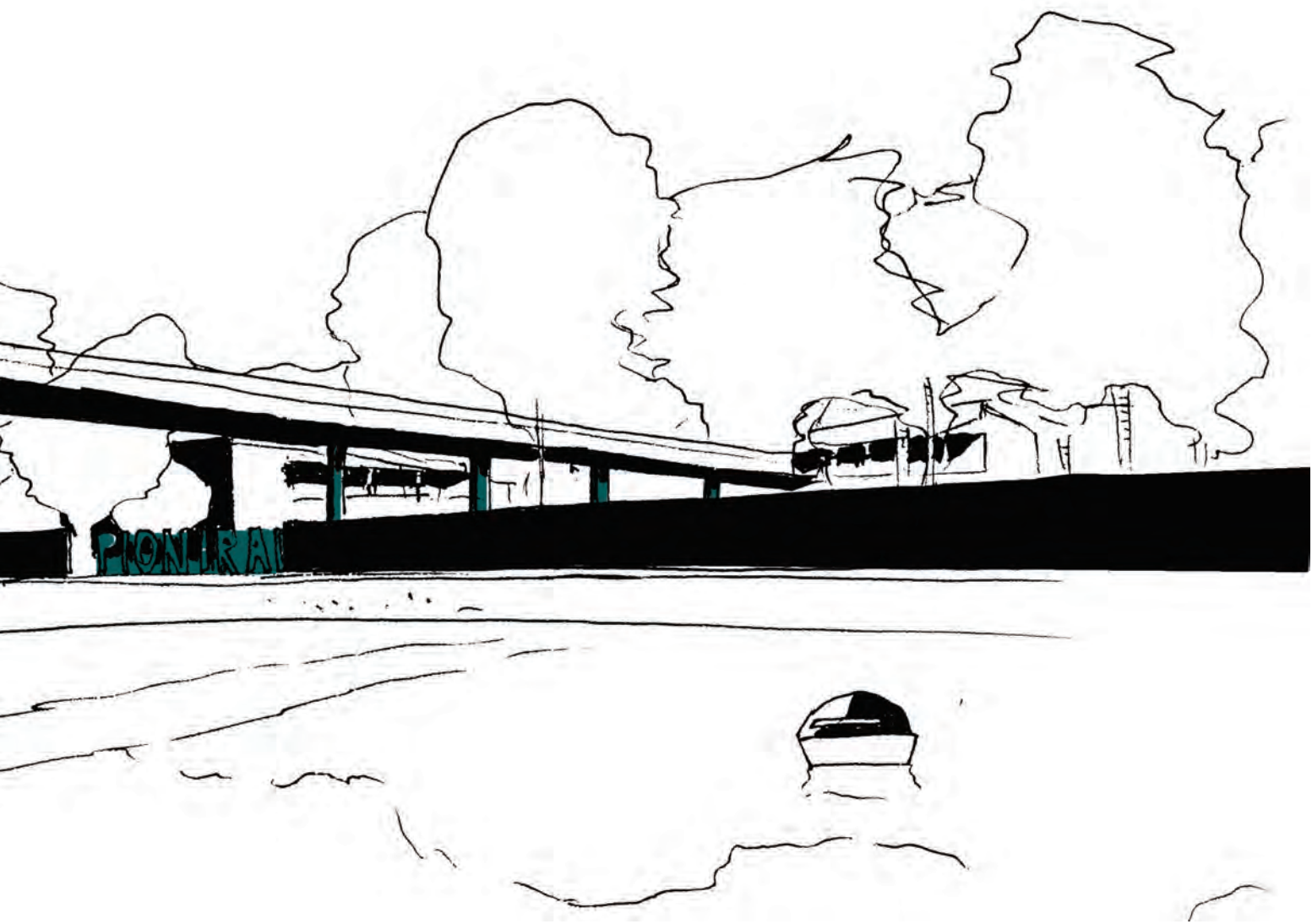

Ulaz u Pionirac treba kvalitetno oblikovati kao prepoznatljiv orijentir u prostoru, koji privlači i ostavlja upečatljiv prvi dojam, te ostaje pamtljiv simbol u mentalnoj mapi grada svih prolaznika i posjetitelja. Elementi kojima ulazni prostor može biti dopunjen i naglašen su pješački nathodnik i skulpturalni natpis „Pionirac“. Pješački nathodnik bio bi povezan sa sustavom postojećih pješačkih staza, te bi sigurno i efektno povezivao stanicu nekadašnje Pionirske željeznice i jezero koji su prometnom Miroševčkom cestom odvojeni od većine sadržaja u Pionircu. Nathodnik bi zbog svog položaja i visine ujedno bio i vidikovac s kojeg bi se vidio dio Pionirca, Dubrave, Medvednice i trasa nekadašnje Pionirske željeznice. Na kraju nathodnika bi se do jezera spuštalo stepenicama i atraktivnim spiralnim toboganom za djecu i odrasle. Skulpturalni natpis „Pionirac“ na ulazu uz autobusnu postaju osmišljen je tako da je čitljiv s ceste i iz Pionirca i predstavljao bi prepoznatljiv orijentir, dječju penjalicu i idealnu scenografiju za prigodne fotografije. U sklopu ulaza preoblikovale bi se i primjereno dimenzionirale postojeće autobusne postaje, uredilo bi se parkiralište za posjetitelje koje bi bilo zaštićeno od sunca postojećim stablima. Novouređeni ulaz primjereno bi obilježio i uljepšao dolazak i odlazak posjetiteljima i ostao bi dio njihovih lijepih uspomena na posjet i boravak u Pionircu.

SIGNALIZACIJA

Darija Rubeša | Ivana Lazar

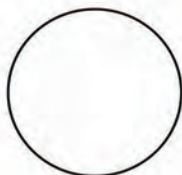

Signalizacija u Pionircu izazov je i potreba zbog vijugavih šumskih staza i putova koji povezuju niz sadržaja, površina i građevina za igru, sport, edukaciju i umjetnost na jednom od razigranih brežuljaka Medvednice. Sustav signalizacije i informiranja treba biti jednostavan, pamtljiv i prilagođen svim korisnicima, ponajviše djeci koja i na taj način istražuju, upoznaju i pamte prostor s mnoštvom sadržaja. Brojni i raznoliki sadržaji trebaju biti označeni djeci prepoznatljivim i zanimljivim oznakama, simbolima i orijentirima na istaknutim i vidljivim mjestima. Niz smještajnih i tematskih paviljona može se obilježiti djeci pamtljivim i simpatičnim životinjicama kao što su medo, lija, zeko, jež, vjeverica, ptičica, kornjača i ribica. Signalizacija i orijentiri važan su dio „Priče o Pionircu“ kao i niz poučnih staza koje se mogu urediti za zabavu i edukaciju djece iz Zagreba, Hrvatske i ostalih obližnjih zemalja. Vizualni identitet Pionirca trebao bi postati dio dječjih uspomena koje potiču kreativnost i razvijaju vizualni identitet i kulturu.

+

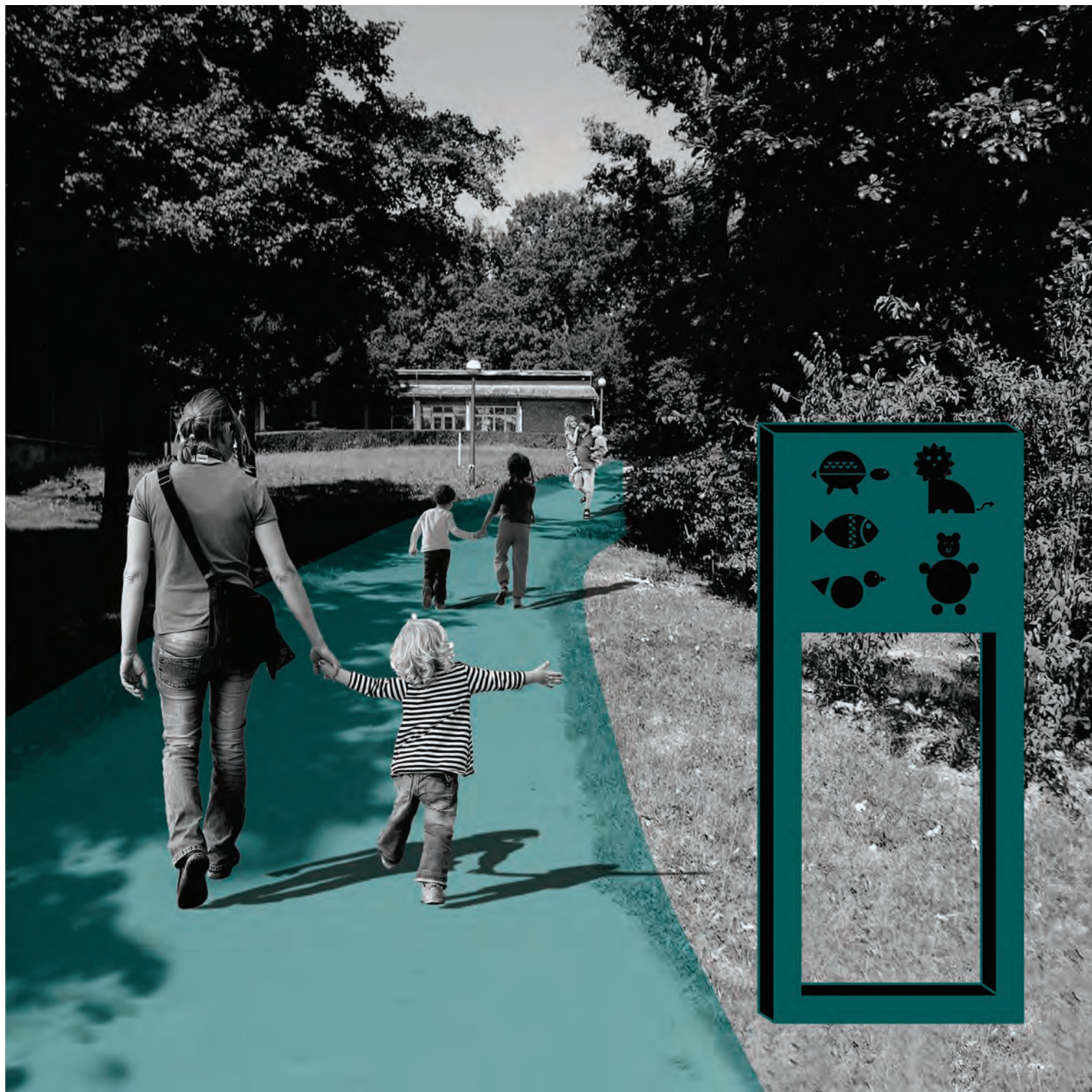

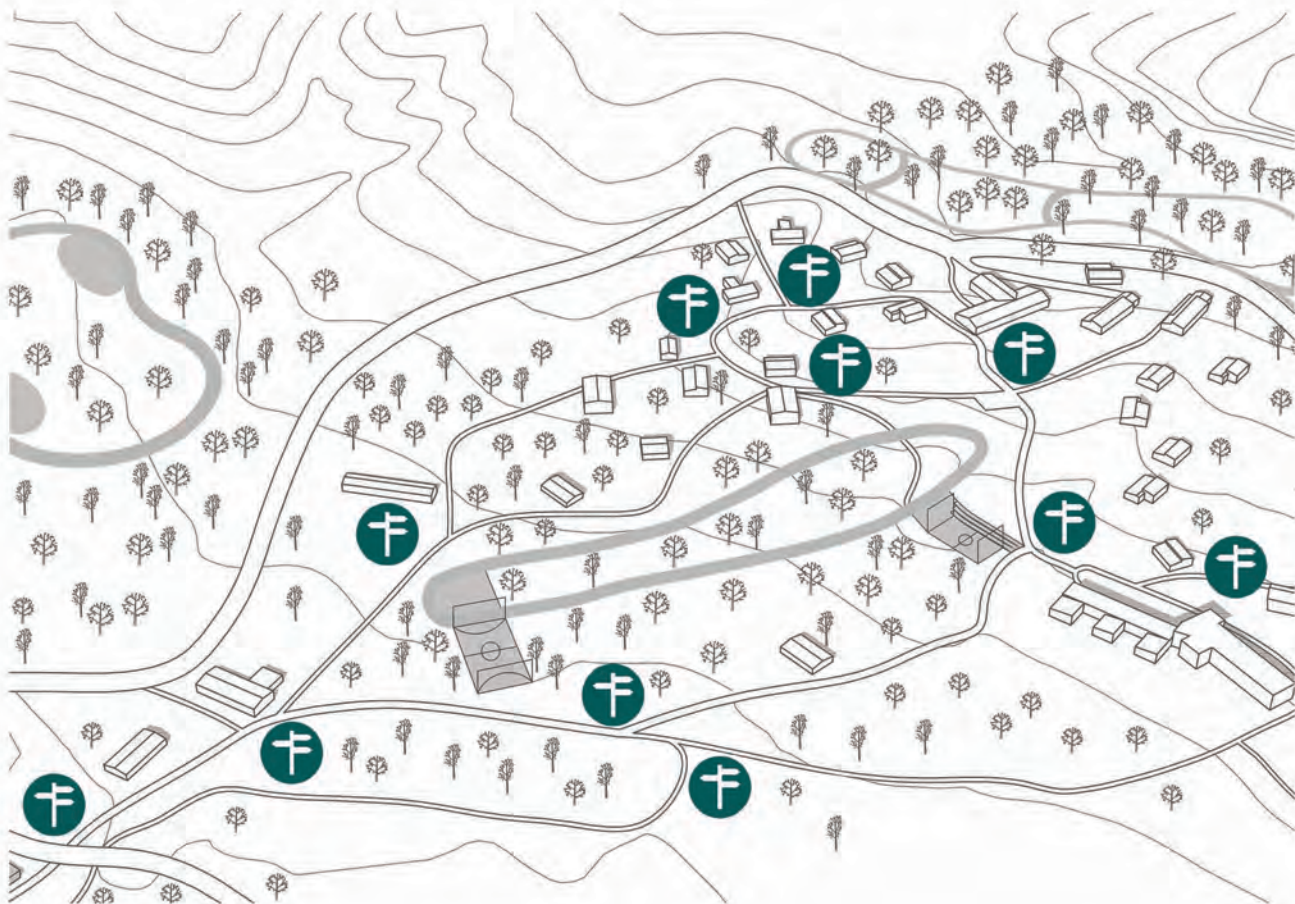
+

+

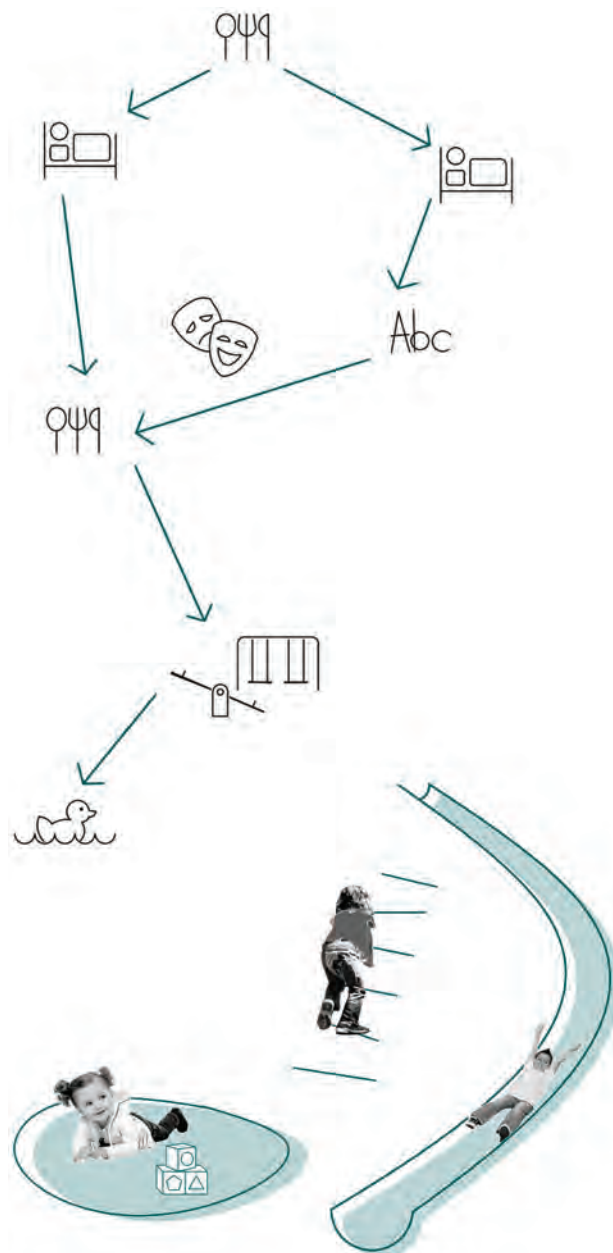

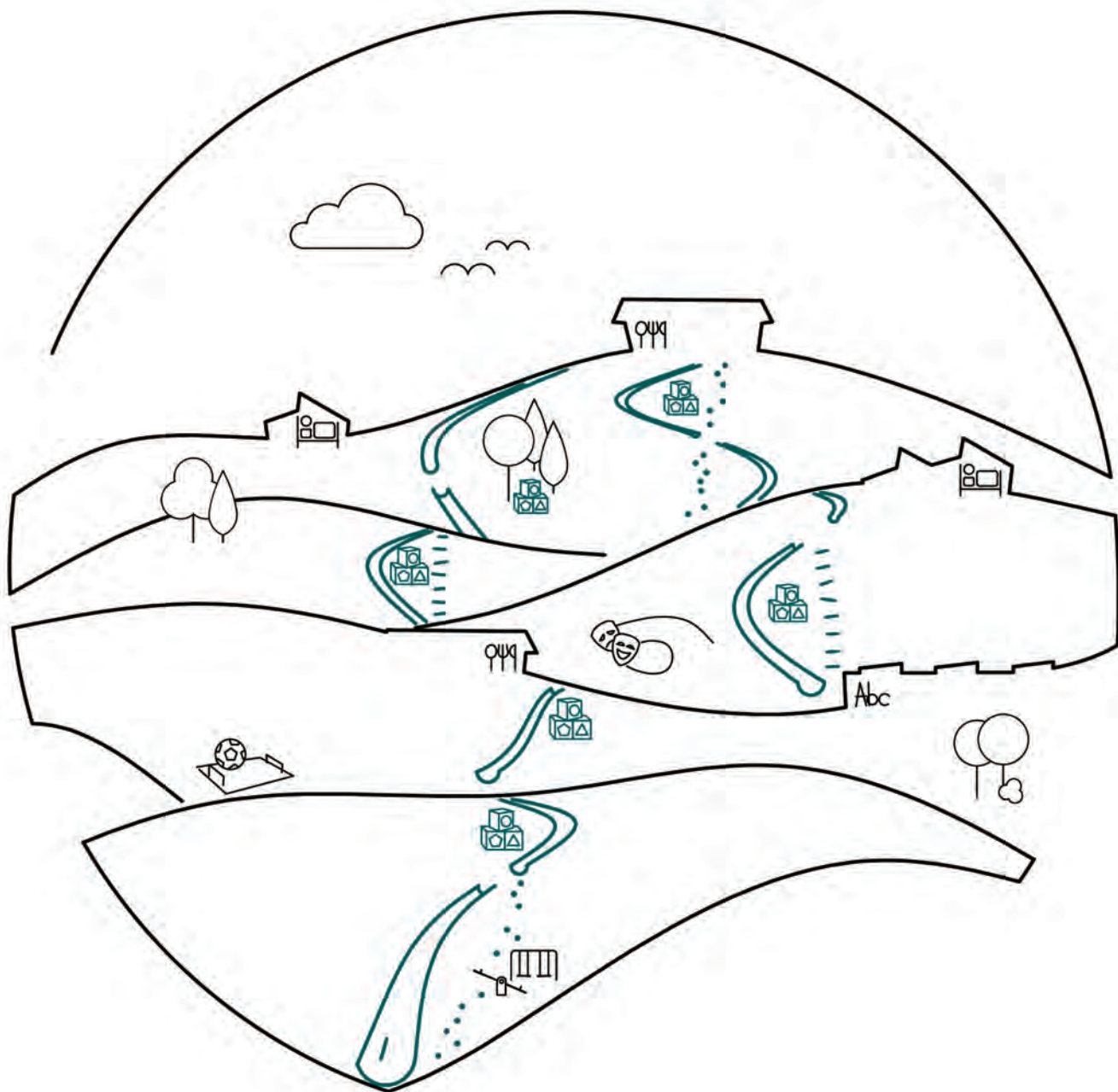

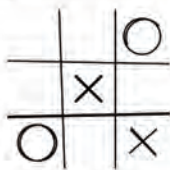
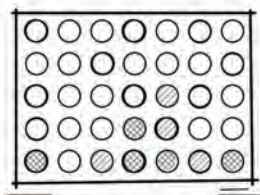
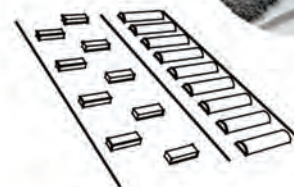
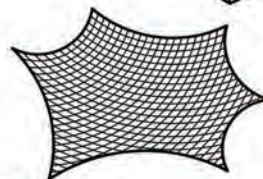
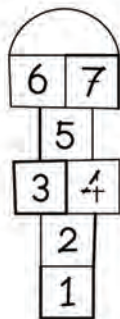
IGRA

Paula Čingel | Neva Horvat

Igra je bitan dio odrastanja svakog djeteta, a igra i druženje u prirodi dodatno razvijaju znanja, vještine i sposobnosti. Pionirac je mjesto za igru, zabavu i edukaciju djece u prirodi, te mjesto upoznavanja sa sportskim i umjetničkim disciplinama koje imaju važnu ulogu u odgoju djece predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta. Razigrani brežuljak Pionirca povezan je nizom postojećih pješačkih staza i putova među kojima se ističe put kojim se uspinje od pješačkog ulaza do vrtića i restorana na vrhu brežuljka. Postojeći sustav staza i putova može se dopuniti novim sustavom kretanja koji postaje „zabavno putovanje“ za djecu podijeljeno na dijelove određene postojećim sustavom kretanja i sadržaja. Svaki dio sastojao bi se od tobogana za spuštanje, staze za uspinjanje i platoa s interaktivnim igralima. Tobogan bi bio ugrađen u teren i ovisno o nagibu mogao bi imati običnu ili pokretnu plohu za spuštanje, a na kraćim dijelovima mogao bi biti oblikovan i kao prozirna cijev koja prolazi kroz teren i raslinje. Uz zabavne staze bili bi smješteni platoi s interaktivnim igralima za križić kružić, gumi gumi, twister, labirint, čovječe ne ljuti se, četiri u nizu, školicu, te poligon za autiće. Opisani sustav tobogana, staza i platoa s igralima suvremena je i interaktivna interpretacija lunaparka uklopljenog u prirodni ambijent.

SPORT

Ivana Lazar | Darija Rubeša

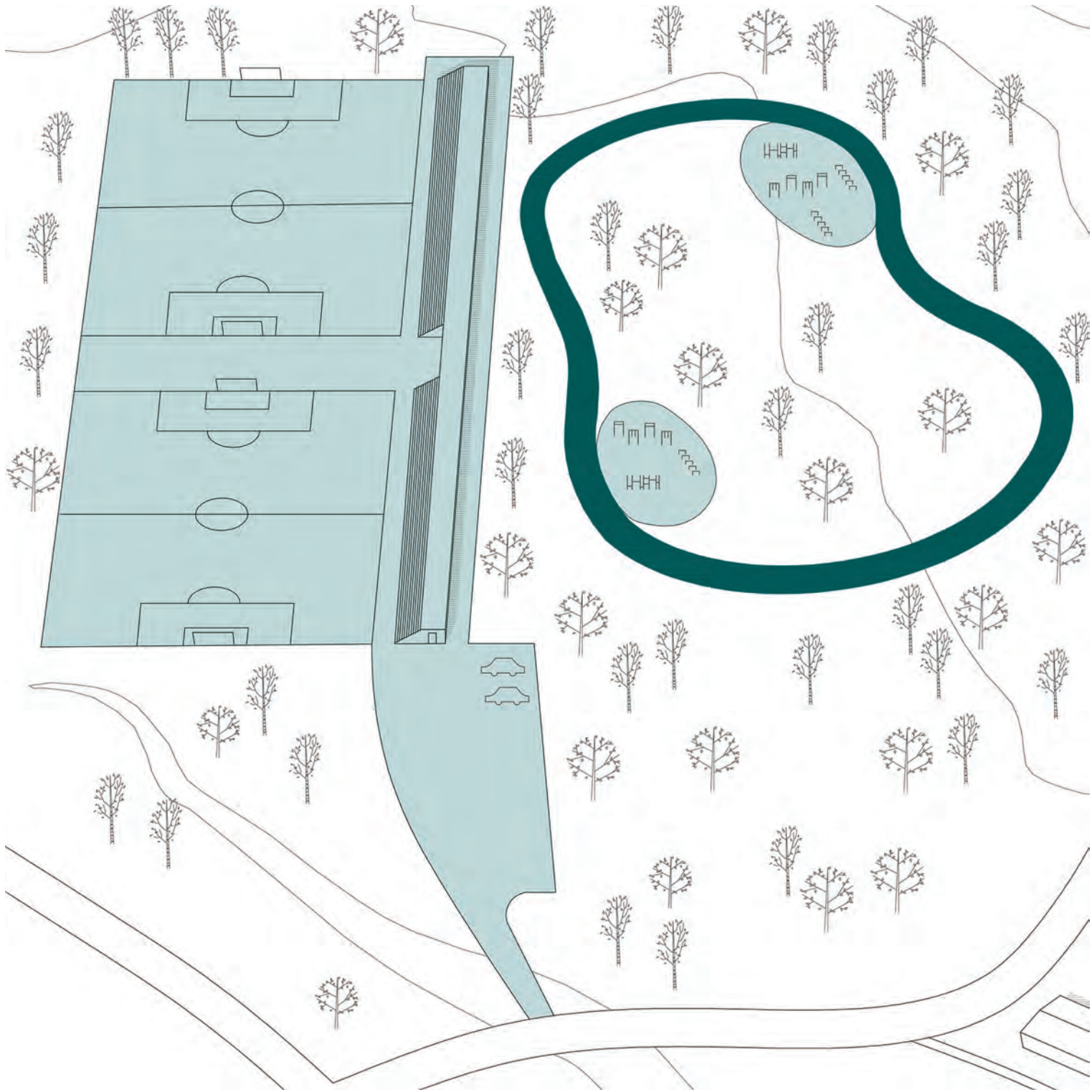
Sport za djecu je, uz igru, zabavu, edukaciju i umjetnost u prirodi, bitna sastavnica Pionirca. Dječje sportske ekipe iz Hrvatske i susjednih zemalja često borave u Pionircu više dana tijekom raznih natjecanja i zbog njih se, kao i zbog ostale djece, mogu urediti sportska igrališta i sadržaji koji dopunjavaju postojeće sadržaje zanimljive i potrebne djeci. Sportska igrališta i sadržaji raspoređeni su u svim prostornim dijelovima Pionirca. U središnjem dijelu može se urediti dječja teretana na otvorenom unutar dječje staze za trčanje koja povezuje postojeće košarkaško i rukometno igralište. Zapadno od Miroševčke ceste planiran je sklop sa sportskom dvoranom i bazenom. U sjeverozapadnom djelu je „sportski šumarak“ s uređenim nogometnim igralištima uz koja se može urediti staza za trčanje s teretanama na otvorenom za sportaše i rekreativce. Između nogometnih igrališta i staze za trčanje mogu se izgraditi tribine usmjerene prema nogometnim igralištima iznad svlačionica s pratećim prostorijama i lokalima usmjerenim prema stazi za trčanje. Na ulazu u „sportski šumarak“ može se urediti parkiralište za sve posjetitelje Pionirca. U istočnom dijelu planiran je „biciklistički šumarak“ s edukativno-rekreativnom biciklističkom stazom za djecu i odrasle. Sva planirana sportska igrališta i sadržaji mogu se graditi i uređivati etapno, ovisno o planu, potrebama i mogućnostima Pionirca, koji može postati regionalni dječji sportski centar.

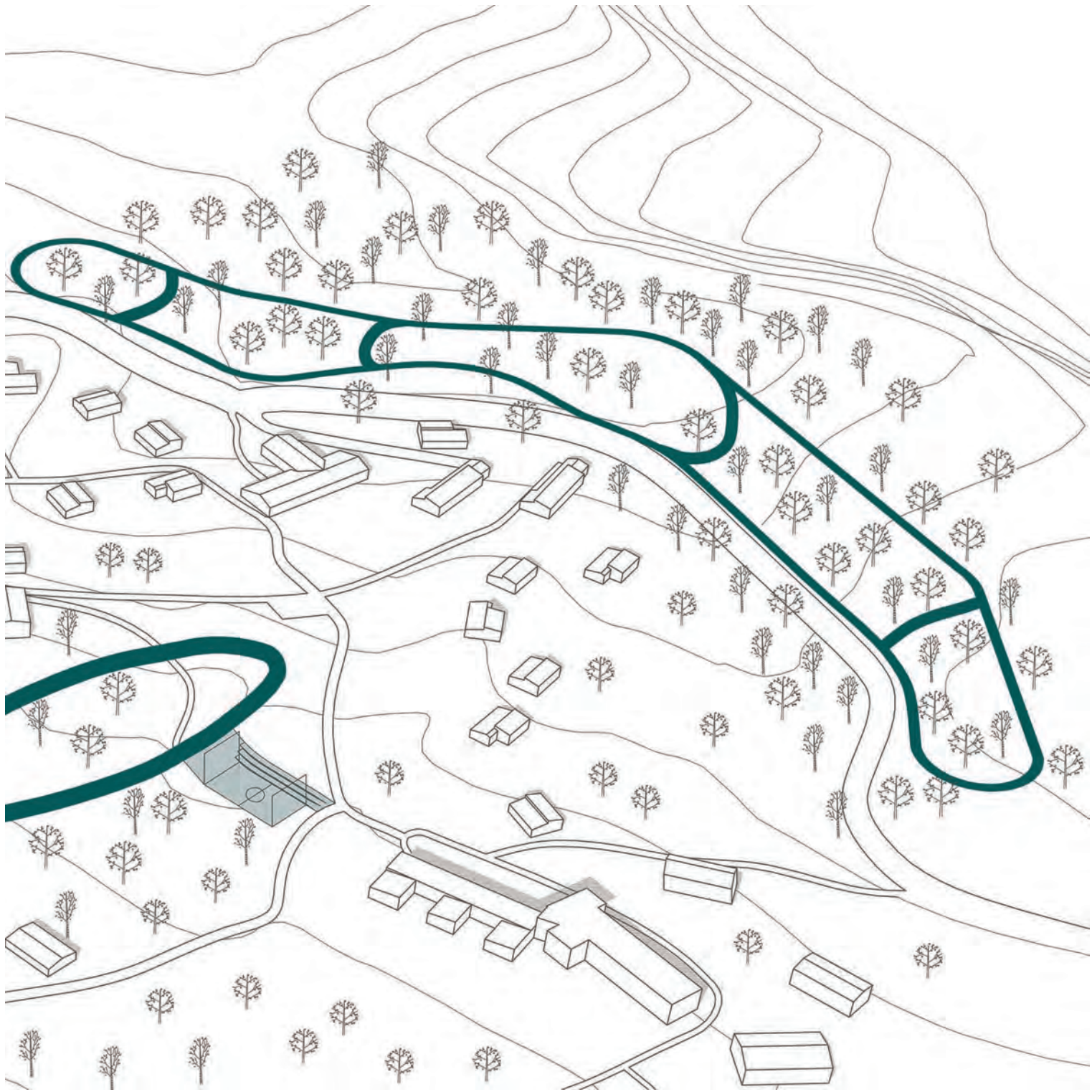

EDUKACIJA

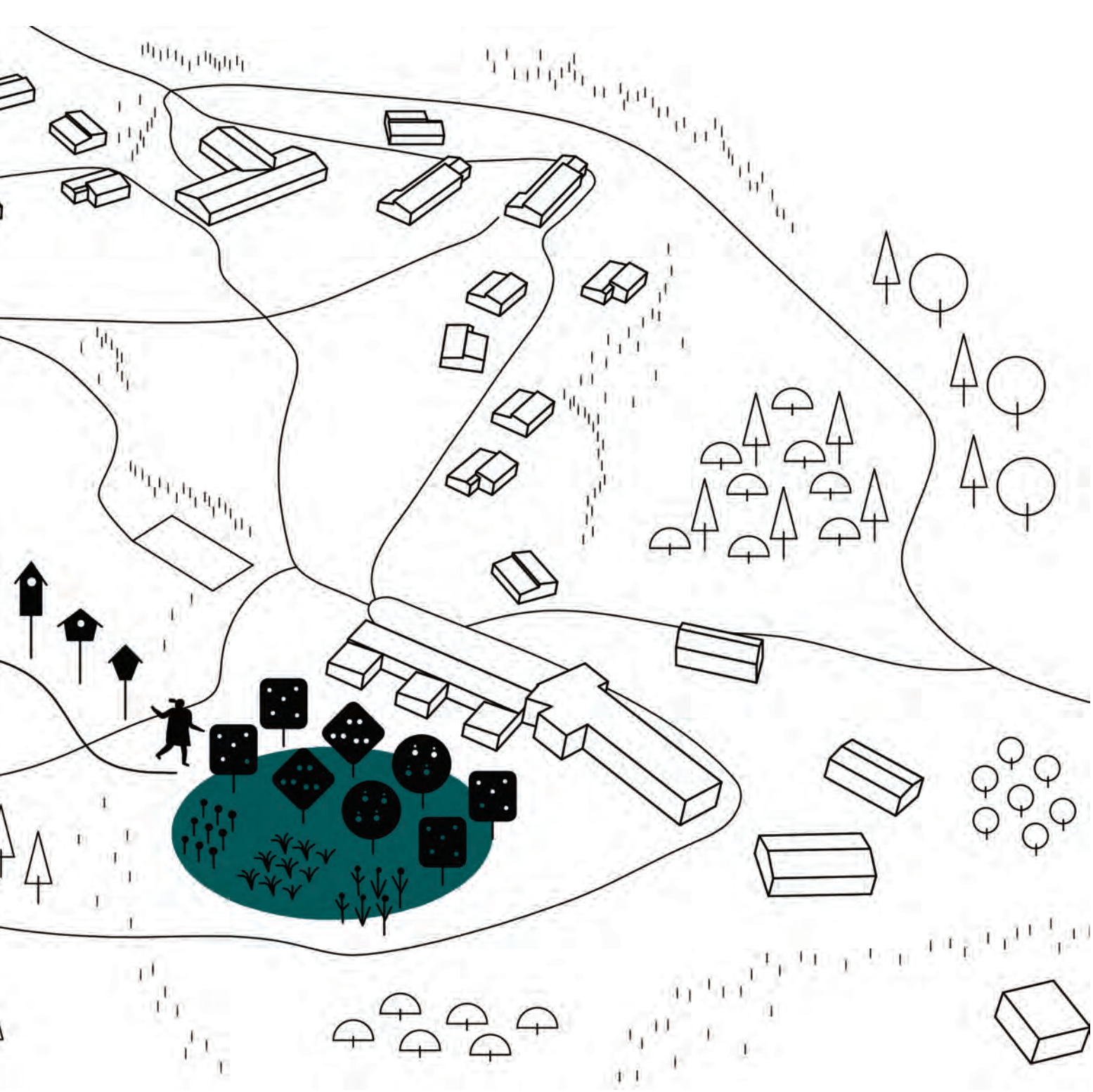
Ira Habijanec | Barbara Horvatić

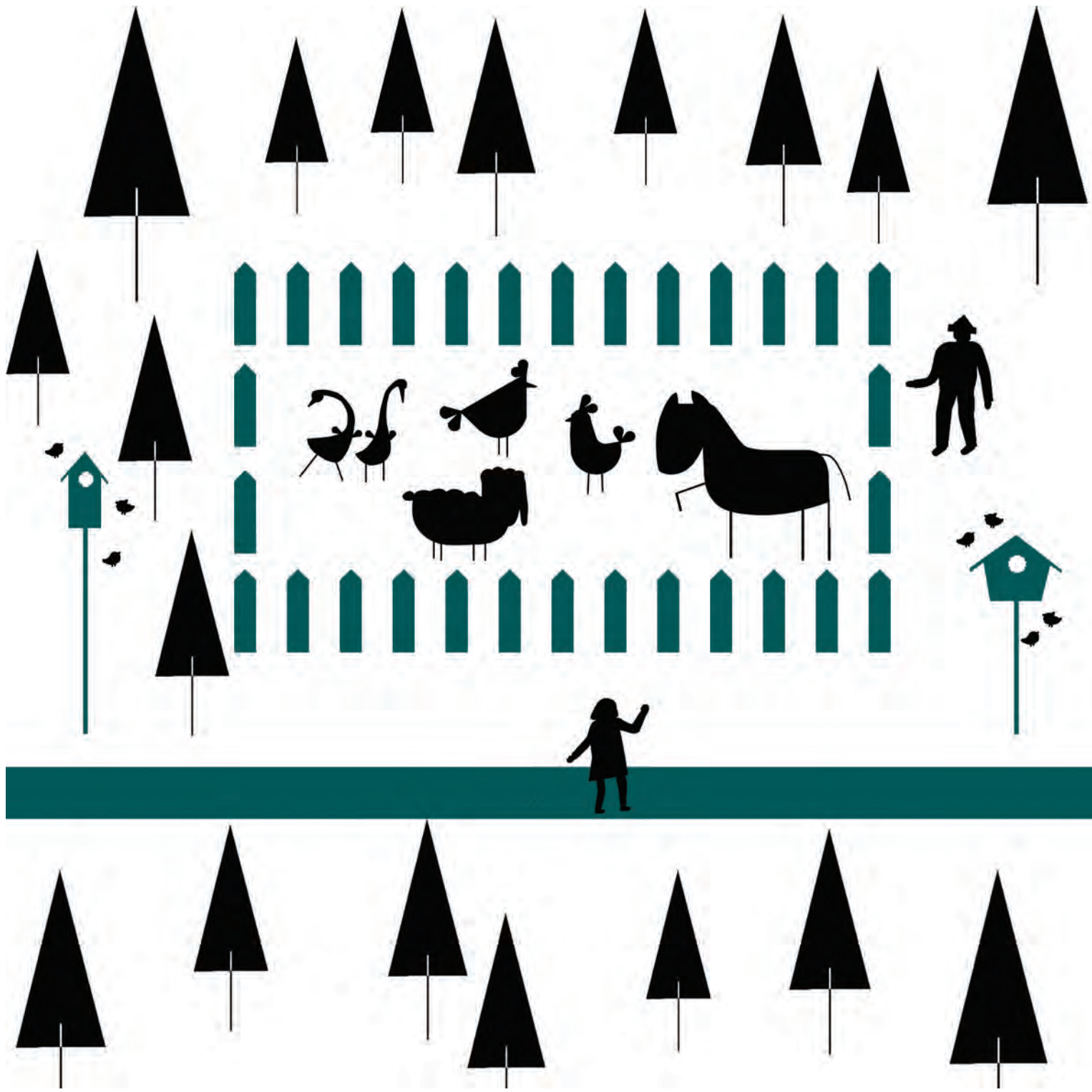

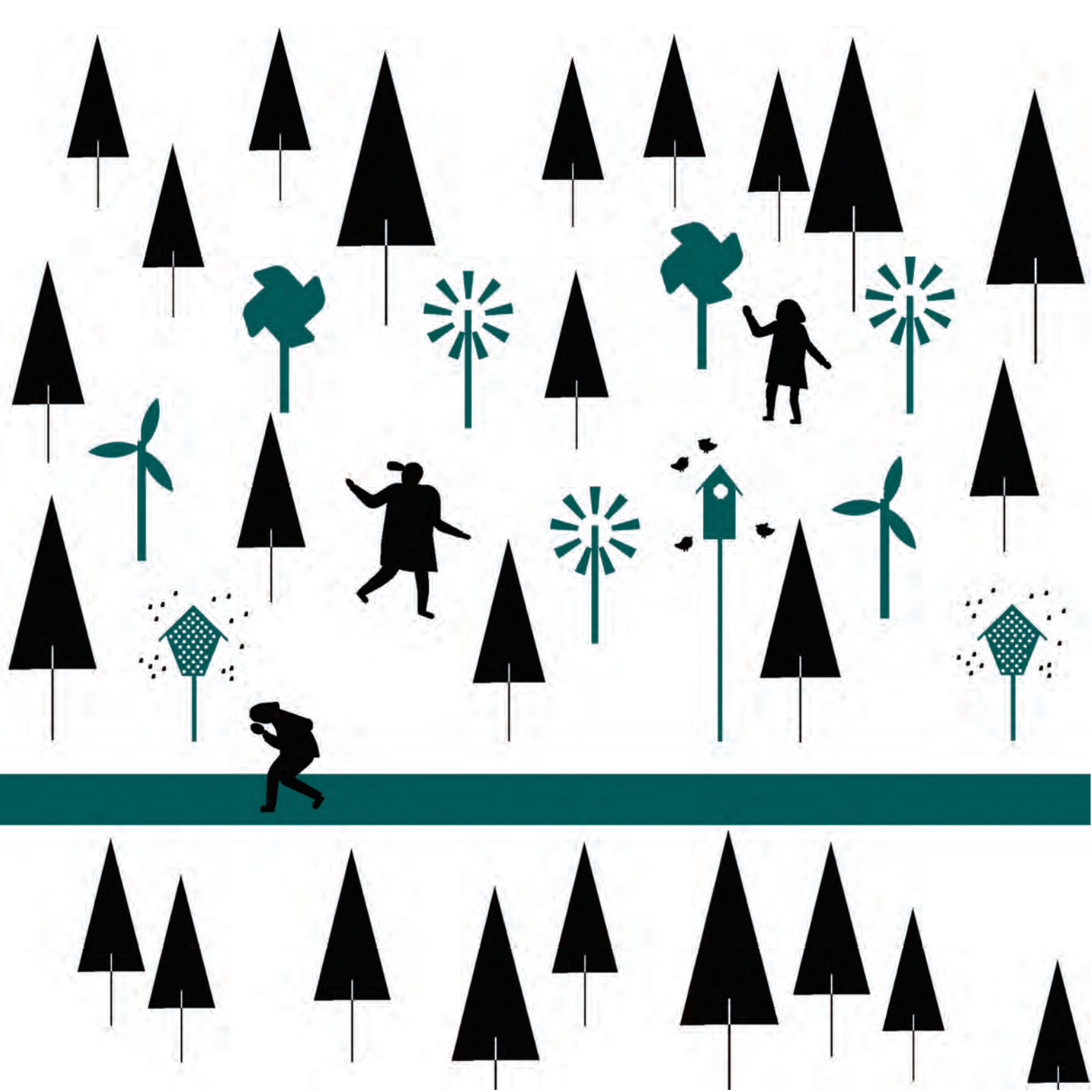

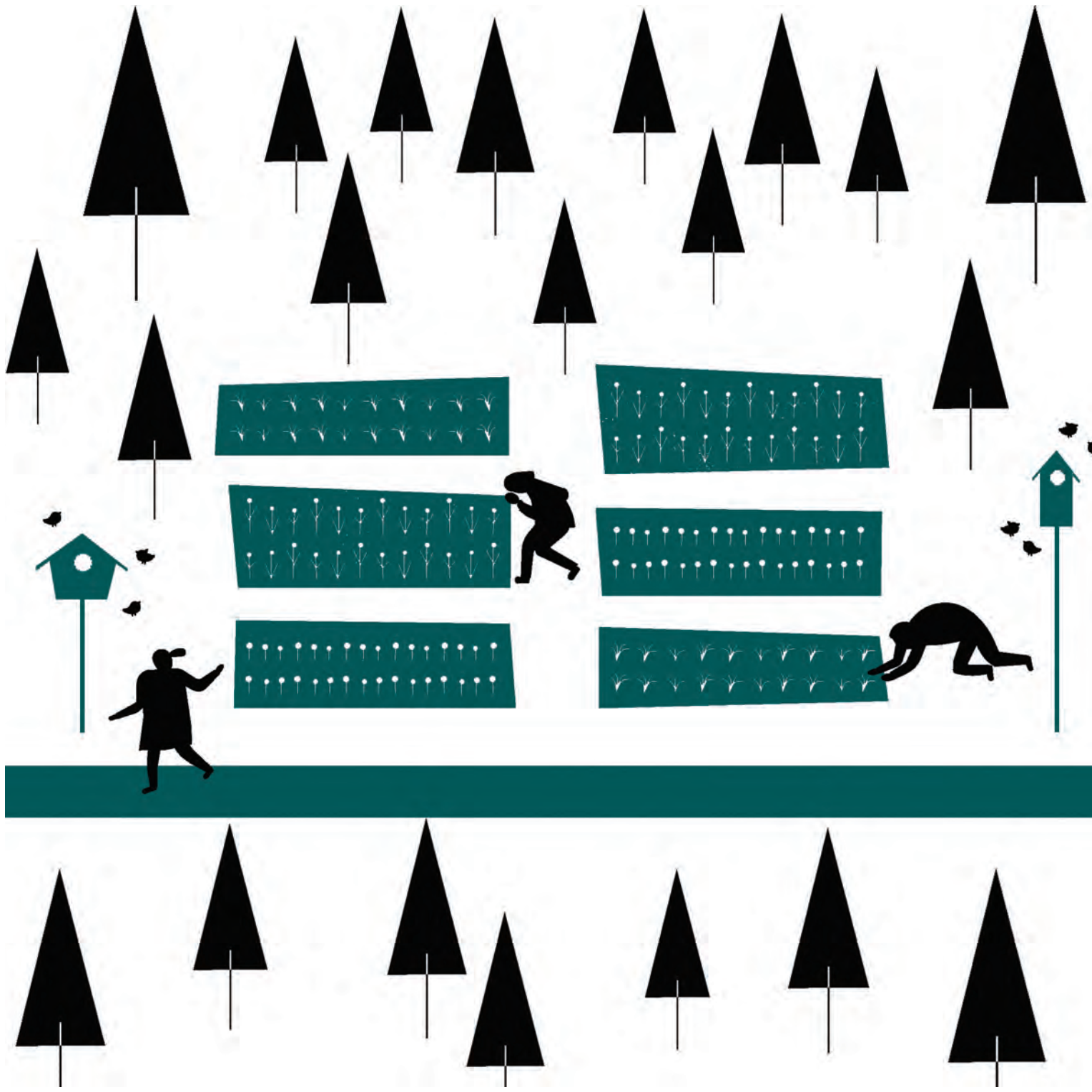
Edukacija djece u prirodi dio je izvornog programa i kontinuiranih aktivnosti u Pionircu. Danas se edukacija odvija uglavnom u postojećim građevinama, a prostorna organizacija Pionirca omogućava niz edukativnih programa i sadržaja u prirodi. Jedan od bitnih segmenata te edukacije danas je i upoznavanje djece s prirodom. Postojeći voćnjak u jugoistočnom dijelu Pionirca jedini je sadržaj koji se koristi u procesu edukacije, koji se može znatno dopuniti novim i suvremenim sadržajima. Povezivanje voćnjaka s novim edukativnim sadržajima u prirodi oblikuje novi logičan sustav. Prostori za suvremenu edukaciju u prirodi mogu se oblikovati jednostavnim, jasnim i djeci privlačnim logično povezanim elementima. Prijedlog organizacije edukativne tematske cjeline priroda i društvo sastoji se od četiri osnovna elementa: vrtića za životinje, šume vjetrenjača, parka voća i povrća te staze koja ih povezuje. Svaki od ovih elemenata oblikovan je višenamjenski zbog isprepletanja edukacije i igre. Vrtić za životinje ograđeni je prostor u kojem djeca upoznaju životinje i doznaju kako s njima postupiti. Šuma vjetrenjača jednostavno prikazuje mogućnosti korištenja obnovljivih izvora energije, a uz edukaciju, prostor se može koristiti i za igru zbog djeci prilagođenog oblikovanja vjetrenjača. U parku voća i povrća blago preoblikovan prirodni teren uz prostor za edukaciju nudi i mjesta za sjedenje i ležanje u prirodi. Staza prirode i društva obilježena je kućicama za ptice, vjeverice i pčele koje su ujedno i orijentiri u prostoru koji povezuju ostala tri opisana sadržaja u jednu funkcionalnu i oblikovnu cjelinu koja nudi zanimljiv i zabavan edukativni sadržaj u prirodi.

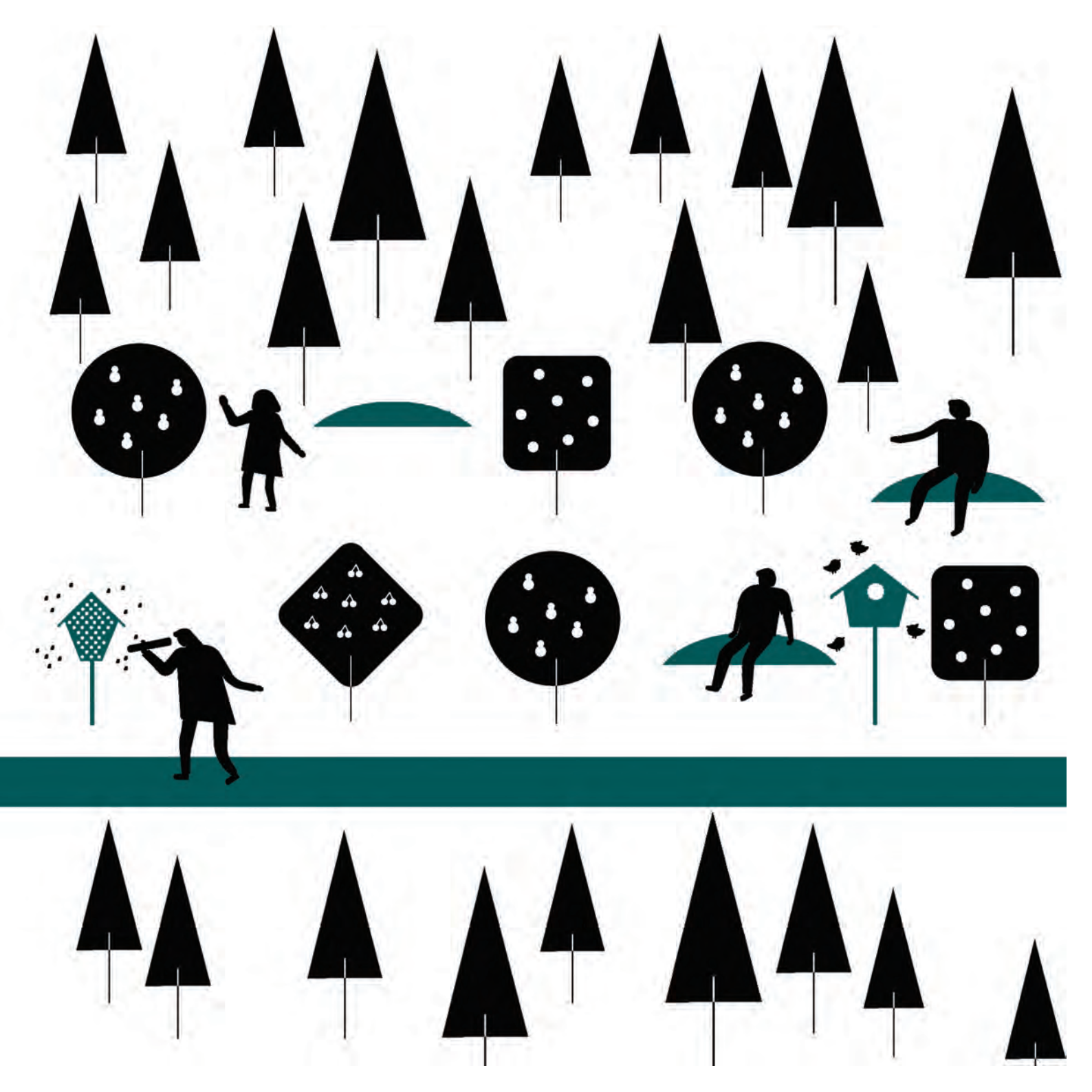

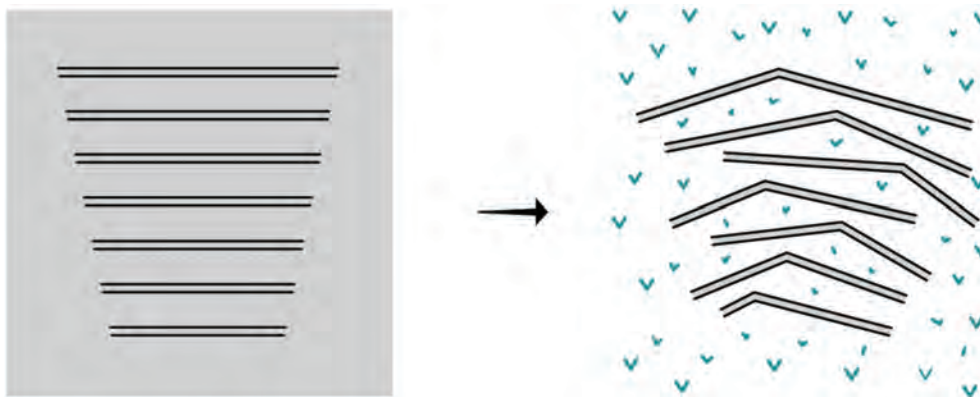

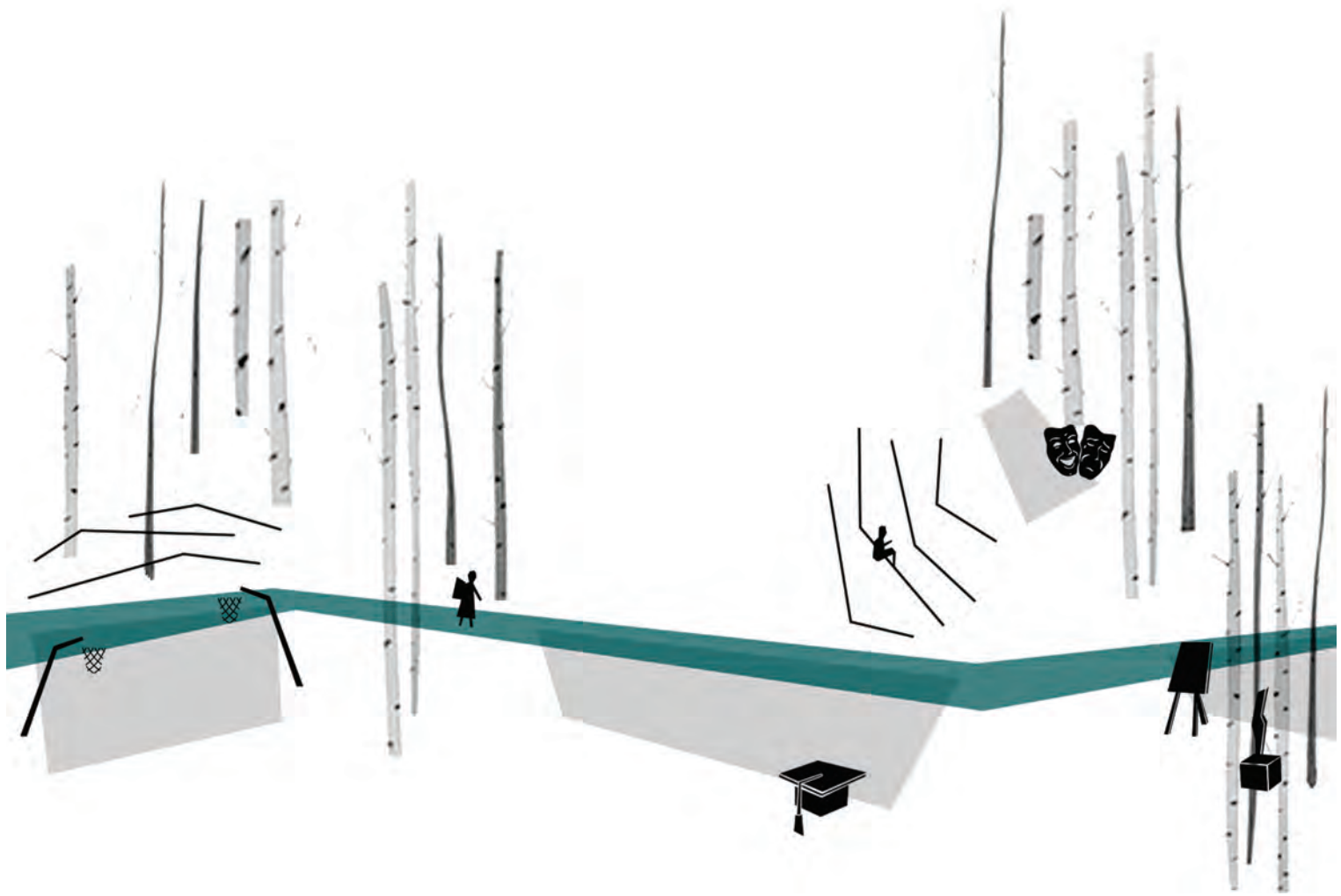
UMJETNOST

Marcela Ostroški | Vana Pavlič

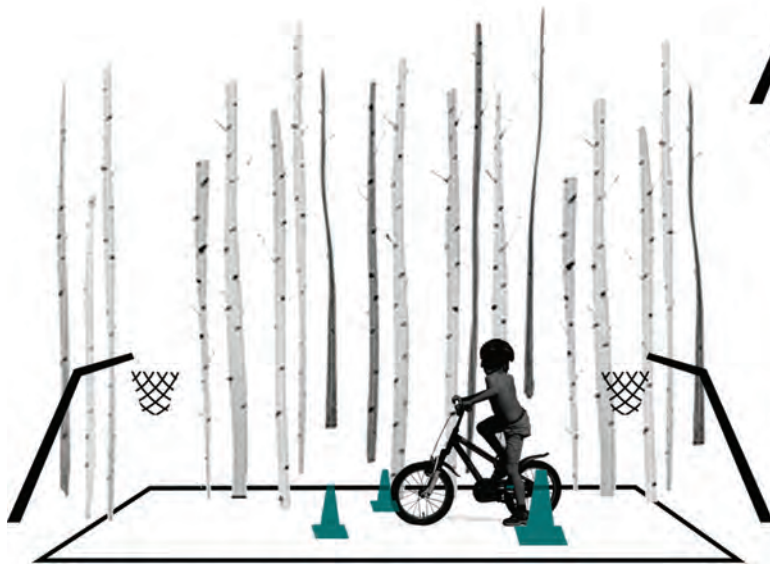
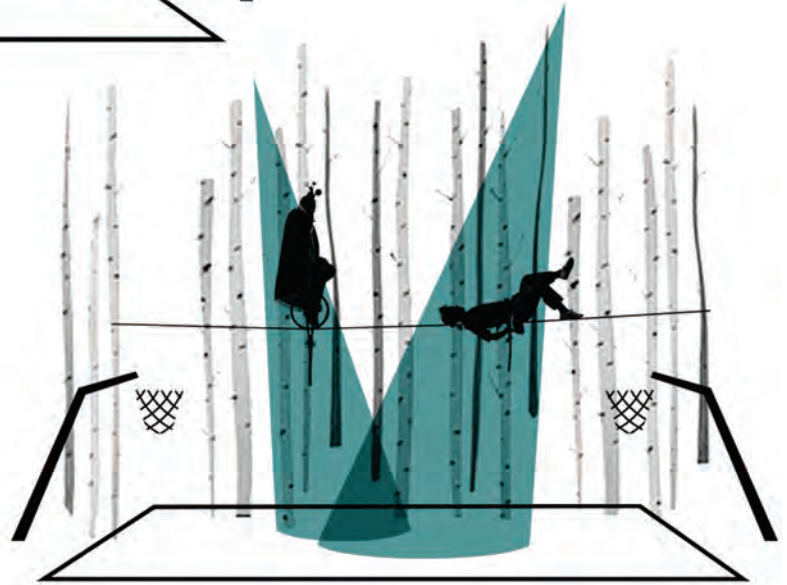
Umjetnost je važna sastavnica i dio izvornog programa Pionirca u kojem su se djeca upoznavala s umjetničkim djelima, tehnikama i praksama, posebno za vrijeme održavanja Likovnih kolonija od 1984. do 1989. Dio skulptura izložen je na otvorenom, a ostale umjetnine čuvaju se u depou do uređenja izložbeno-edukativne galerije u paviljonu nekadašnje „male škole“. Umjetnine su sastavni dio zaštićene kulturno-povijesne cjeline, a uređenjem galerije mogao bi se unaprijediti umjetničko-edukativni program za djecu i kontinuirano dopunjavati postav i fundus galerije. Dvorana za edukativne, kulturno-umjetničke i zabavne programe dio je dječjeg vrtića smještenog u nekadašnjoj školi, ali nedostaje auditorij i pozornica u prirodi koja bi omogućila pripremu priredbi za veći broj posjetitelja. Otvoreni auditorij s pozornicom dio je izvornog programa Pionirca i može se smjestiti sjeveroistočno od vrtića i planirane galerije na padini idealne konfiguracije za auditorij s nagibom prema velikoj pozornici sa šumom kao prirodnom scenografijom. Otvoreni auditorij za kulturno-umjetničke priredbe, predstave i ljetno kino može se urediti minimalnim zahvatima na padini na kojoj bi se omogućilo sjedenje na klupama ugrađenim u padinu s proširenjima koja mogu poslužiti i kao ležaljke. Košarkaško igralište uz dječji vrtić može se urediti i opremiti kao višenamjenski plato za sportske, edukativne, kulturno-umjetničke i zabavne priredbe. Manja padina uz košarkaško igralište primjerenog je nagiba za mali auditorij koji se može oblikovati u skladu s planiranim velikim auditorijem. Kulturno-umjetnički sadržaji raspoređeni su oko središnjeg platoa ispred vrtića koji ih povezuje i koji bi se trebao primjereno urediti i opremiti kao dio galerije na otvorenom. Galerija, dvorana, velika pozornica i auditorij, višenamjenski plato s malim auditorijem, središnji plato i galerija na otvorenom dio su suvremenih potreba koje se uklapaju u izvorni program Pionirca u kojem su umjetnički sadržaji planirani kao bitan dio dječjeg odgoja i razvoja.

Predavači Ljetne škole Ambientura Pionirac 2016. Vanja Cuculić i Nikola Radeljковиć, voditelj izv. prof. dr. sc. Ivan Mlinar, te polaznici Mario Peko i Marcela Ostroški.

ISBN 978-953-8042-49-2

9 789538 042492